

Political development from the point of view of the candidates of the 14th presidential election (a case study of election debates)

Forouzan Marzbani^{1*}
Farzad Rostami²
Mohammadreza Abidian³

Received on: 06/09/2023
Accepted on: 20/01/2024

Abstract

Political development, as a crucial component and indicator of democratic systems, has consistently attracted significant attention. Particularly during elections, this concept serves as a means to evaluate the perspectives of electoral candidates. This study, recognizing the importance of political development within the current political framework, aims to examine the role of this component among the candidates in the 14th term of the Iranian presidential election. The research question was, "What was the position on political development among the candidates in the 14th presidential election, and what components did it include? Using the conceptual framework of political development and a quantitative descriptive-analytical content analysis method, the hypothesis proposed that political development was a topic addressed in the speeches of the six electoral candidates. The findings show that categories related to political development were mentioned a total of 109 times during five televised debates, highlighting its significance to the candidates. This frequency was categorized into three main groups: democratic political structures and political parties, with 43 occurrences; dynamic civil society and civic political culture, with 41 occurrences; and political participation and free elections, with 25 occurrences. These results, which confirm the research hypothesis, indicate that political development was a central and recurring theme in the electoral discourse. By emphasizing these components, candidates aimed to gain legitimacy and encourage greater public participation.

Keywords: Political development, Civil society, Democracy, Elections, Quantitative content analysis.

1*. Ph.D Student in Political Sociology, Razi University, Kermanshah, Iran. (Corresponding Author: forozanmarzbany1376@gmail.com)

2. Associate Professor, Department of Political Science, Razi University, Kermanshah, Iran. (Email: f.rostami1361@gmail.com).

3. Ph.D Student in International Relations, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran. (Email: abidian1999@gmail.com)

Extended Abstract

Purpose: Political development, as one of the most crucial indicators for evaluating democratic systems, has always attracted the attention of researchers in political science and sociology. This concept, defined as the increase in a political system's capacity and efficiency in resolving individual and collective conflicts and responding to participatory demands, gains heightened significance during critical electoral moments. The presidential election, as the most prominent manifestation of democracy, serves as an arena where candidates present their views through political discourse to gain legitimacy and attract votes. In Iran, given the extensive role of the National Media (IRIB), televised debates have become the primary advertising tool and the main platform for discursive confrontation among candidates.

In Iran's 14th presidential election, the issue of political development and its related components was a central point of contention among the six qualified candidates. Despite the significance of this topic, limited quantitative research has been conducted to thoroughly analyze how this concept was represented in the candidates' rhetoric. Therefore, the present study aims to address this research gap by answering the key question: "What position did political development hold among the candidates in the 14th presidential election, and what components did it encompass?". The study seeks to explain the candidates' emphasis on indicators such as political parties, civil society, and democratic structures through a quantitative content analysis of the debates.

The theoretical foundations of this research are based on the concept of "Political Development" and its contemporary indicators. Although various definitions have been proposed by the modernization, dependency, and post-development schools, they share a common emphasis on increasing system capacity, structural differentiation, and political participation. In this study, political development is conceptualized through six main indicators:

1. Democratic Political Structure: It is a structure in which power derives from the will of the people, with a clear separation of powers and adherence to the rule of law.
2. Dynamic Civil Society: It includes intermediate institutions, the press, and groups that operate independently of the state, serving as channels for social demands (Larry Diamond).
3. Active Political Participation: It is rational and legal actions by citizens (such as voting and party membership) aimed at influencing political destiny.
4. Civic Political Culture: It includes attitudes and beliefs that form the foundation for peaceful participation and foster trust in political institutions.
5. Free Elections: It is a competitive and fair process for the circulation of elites and the peaceful transfer of power.
6. Independent and Efficient Political Parties: They serve as the driving forces of democracy, responsible for aggregating interests and training cadres.

To operationalize these concepts in the analysis process and address semantic overlap, the six indicators were consolidated into three main categories: A) Democratic Political Structure and Political Parties, B) Dynamic Civil Society and Civic Political Culture, and C) Political Participation and Free Elections.

Methodology: In terms of purpose, this research is applied, and regarding the method, it employs a quantitative content analysis of the descriptive-analytical type. The statistical population includes all five televised debates held among the six final candidates of the 14th presidential election: Masoud Pezeshkian, Saeed Jalili, Mohammad Bagher Ghalibaf, Alireza Zakani, Amir-Hossein Ghazizadeh Hashemi, and Mostafa Pourmohammadi.

- Unit of Analysis: Words and sentences.
- Data Collection Tools: Transcribed texts and recorded videos of the debates.
- Execution Method: First, all debates were reviewed, and their texts were extracted. Then, using conceptual coding, statements related to political development were identified and classified into three main categories. The data were analyzed using descriptive statistical techniques (frequency and percentage) to determine the significance and frequency of each component in the candidates' discourse.

Findings: Findings from the content analysis of the five debates reveal that categories related to political development were mentioned a total of 109 times by the candidates. This frequency underscores the significant importance of this concept in the 2024 (1403 Solar Hijri) electoral discourse. The distribution of these components across the three main categories is as follows:

1. Democratic Political Structure and Political Parties (43 repetitions):

This section accounted for the highest frequency. Mr. Ghalibaf and Mr. Pezeshkian, each with nine repetitions, focused most on this area. Pourmohammadi and Ghazizadeh Hashemi followed with eight repetitions each, Zakani with five, and Jalili with four.

Key Themes: Masoud Pezeshkian emphasized a “non-partisan, expert-oriented” approach and “interaction with the world.” Mohammad Bagher Ghalibaf focused on “consensus-building,” “management stability,” and “efficiency.” Mostafa Pourmohammadi explicitly advocated for a “real party system,” while Saeed Jalili highlighted “justice orientation” and “combating corruption.”

2. Dynamic Civil Society and Civic Political Culture (41 repetitions):

This component ranked second by a narrow margin. The frequent mention of this indicator demonstrates the candidates' understanding of the importance of civil institutions and political culture in Iranian society. Candidates sought to connect with the social body and the middle class by addressing issues such as citizens' rights, freedom of speech, and trade unions.

3. Political Participation and Free Elections (25 repetitions):

Although this component had the lowest frequency, it was presented as the primary platform for legitimization. The candidates' emphasis on voter turnout as the solution to problems and a means to change the status quo falls into this category.

Qualitative analysis of the data reveals that the candidates' approaches to political development varied. Some, such as Pezeshkian and Pourmohammadi, adopted a structural-institutional approach, emphasizing the reform of relations and the strengthening of political parties. Others, like Jalili and Zakani, interpreted political development primarily through the lens of efficiency and distributive justice.

Conclusion: The research results confirm the initial hypothesis that political development was one of the main pillars of the discourse of the 14th-term candidates. The emphasis on democratic structures (mentioned 43 times) and civil society (41 times) indicates that candidates deliberately moved beyond purely economic slogans, engaging with political and social issues to gain legitimacy and address the accumulated demands of society.

This study demonstrated that, despite differences in political factionalism, there was a convergence in the candidates' rhetoric regarding the necessity of "strengthening democratic structures" and "respecting civil society." However, differences in specific areas—such as views on foreign policy or domestic management styles—defined the boundaries of the competition. According to the results, some suggestions have been provided:

1. **Strengthening Parties:** Given the candidates' emphasis on partisanship—especially in Pourmohammadi's speech—it is recommended that laws governing party activities be revised to prevent the formation of temporary parties and to promote the development of sustainable, long-lasting parties.
2. **Specialized Political Debates:** It is recommended that future debates focus specifically on the topic of "Political Development and Civil Liberties," allowing candidates to present their concrete operational plans rather than speaking in generalities.
3. **Future Research:** It is recommended to conduct Critical Discourse Analysis (CDA) to explore the underlying ideological layers embedded in the vocabulary used by the candidates.

Keywords: Political Development, Civil Society, Democracy, Presidential Election, Quantitative Content Analysis.

توسعه سیاسی از نگاه نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم (مطالعه موردی مناظره‌های انتخاباتی)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۳۰

فروزان مرزبانی^{*۱}

فرزاد رستمی^۲

محمد رضا عبیدیان^۳

چکیده

توسعه سیاسی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌ها و شاخص‌های سیستم‌های دموکراتیک، همواره مورد توجه بوده است. به‌ویژه در زمان انتخابات، این مفهوم ابزاری برای بررسی دیدگاه‌های نامزدهای انتخاباتی به شمار می‌آید. در پژوهش حاضر، با توجه به اهمیت توسعه سیاسی در ساختار سیاسی کنونی، به بررسی جایگاه این مؤلفه در میان نامزدهای چهاردهمین دوره ریاست‌جمهوری ایران پرداخته شد. در این راستا، این پرسش مطرح گردید که توسعه سیاسی در میان نامزدهای چهاردهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری چه جایگاهی داشته و شامل چه مؤلفه‌هایی بوده است؟ با بهره‌گیری از چارچوب مفهومی توسعه سیاسی و روش تحلیل محتوای کمی از نوع توصیفی-تحلیلی، این فرضیه مطرح شد که توسعه سیاسی یکی از موارد مورد بحث در سخنان شش نامزد انتخاباتی بوده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مقوله‌های مربوط به توسعه سیاسی، مجموعاً ۱۰۹ بار در طول پنج مناظره تلویزیونی تکرار شده که بیانگر اهمیت آن نزد نامزدها است. این فراوانی در سه دسته‌بندی اصلی قرار گرفته است: ساختار سیاسی دموکراتیک و احزاب سیاسی با ۴۳ تکرار، جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی با ۴۱ تکرار و مشارکت سیاسی و انتخابات آزاد با ۲۵ تکرار. این نتایج، با تأیید فرضیه پژوهش، نشان می‌دهد که توسعه سیاسی یک مقوله کلیدی و مشترک در گفتمان انتخاباتی بوده و نامزدها با تمرکز بر این مؤلفه‌ها، به دنبال کسب مشروعیت و افزایش مشارکت مردمی بوده‌اند.

واژگان کلیدی: توسعه سیاسی، جامعه مدنی، دموکراسی، انتخابات ریاست جمهوری، تحلیل محتوای کمی.

(صفحه ۲۷۱-۳۰۰)

*۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

(نویسنده مسئول: forozanmarzbany1376@gmail.com)

۲. دانشیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. (f.rostami1361@gmail.com)

۳. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. (abidian1999@gmail.com)

مقدمه

توسعه سیاسی از مفاهیم جامعه‌شناسی است که در اصطلاح به معنای افزایش ظرفیت و کارایی یک نظام سیاسی در حل و فصل تضادهای فردی و جمعی، ترکیب مردمی‌بودن، آزادی و تغییرات اساسی در یک جامعه است و در معنا و مفهوم امروزی آن فرا گردی است که بعد از جنگ جهانی دوم پدید آمد و در طول تاریخ بشر به آن اهمیت داده شد و در نظام دموکراسی اهمیت و جایگاه آن چند برابر گردید به گونه‌ای که به‌عنوان ملاکی برای دموکرات و غیر دموکرات بودن حکومت‌ها در نظر گرفته شد. امروزه نیز با توجه به گستردگی رسانه‌ها همچنان مورد توجه قرار می‌گیرد، به‌ویژه در بازه زمانی انتخابات به این مؤلفه اهمیت داده شده. از سوی دیگر انتخابات به‌عنوان بزرگ‌ترین ابزار و تجلی دموکراسی خود مشخصه توسعه‌یافتگی سیاسی است که دربرگیرنده چرخش مسالمت‌آمیز قدرت، گسترش نظارت مردمی، مشارکت لایه‌های مختلف و رشد نهادهای جامعه مدنی است. محور اصلی انتخابات رقابت در جهت کسب و حفظ قدرت است حکومت در این فرایند از طریق مشارکت گروه‌ها و مردم در انتخابات درصدد کسب مشروعیت است بنابراین انتخابات مهم‌ترین و اساسی‌ترین نماد دموکراسی در دنیای امروز است (یعقوبی، دلاور، خرازی آذر. ۱۳۹۸: ۲۴۰) و در راستای گسترش حضور مردم در انتخابات به‌عنوان عاملی برای بیان مشروعیت حکومت همواره رسانه‌ها در این راستا نقش پررنگی ایفا کرده‌اند و در واقع از رسانه به‌عنوان ابزاری برای گسترش حضور مردم در انتخابات بهره گرفته شده است، رسانه‌ها یکی از راه‌های افزایش مشارکت را تبلیغات و پوشش دهی برنامه‌های کاندیدهای انتخاباتی می‌دانند و در طول سالیان گذشته در ایران مهم‌ترین ابزار تبلیغات کاندیدها و مهم‌ترین برنامه‌ای که از سوی رسانه ملی پوشش دهی می‌شود برنامه مناظرات انتخاباتی است که به دلیل قرارگیری نامزدهای انتخاباتی در کنار یکدیگر امکان مقایسه و انتخاب را برای بینندگان فراهم می‌آورد. انتخابات چهاردهم ریاست جمهوری نیز خارج از این فرایند نبوده است و بین ۶ کاندیدهای ریاست جمهوری ۵ مناظره صورت گرفت بنابراین پژوهش حاضر در جهت بررسی این مناظرات برآمده و به دنبال پاسخ‌گویی به این پرسش بوده است که توسعه سیاسی در میان نامزدهای چهاردهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری چه جایگاهی داشته و شامل چه مؤلفه‌هایی بوده است؟ و در راستای پاسخ‌گویی به این پرسش ابتدا به بررسی مبانی نظری و پس از شرح کامل روش پژوهش به تجزیه و تحلیل مناظرات تلویزیونی با استفاده از تکنیک تحلیل محتوای کمی پرداخته شده است.

الف- مرور پیشینه تحقیق

در هر پژوهشی برای روشن ساختن مسیر پژوهش و تفکیک پژوهش انجام شده با پژوهش‌هایی که در گذشته صورت گرفته است بررسی متون و کارهای علمی در این حوزه ضرورت می‌یابد بنابراین در ادامه به نزدیک‌ترین پژوهش‌هایی که تاکنون در حوزه مناظرات انتخاباتی و توسعه سیاسی صورت گرفته است پرداخته خواهد شد.

علی یعقوبی و دیگران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای تحت عنوان «تحلیل محتوای کیفی مناظره‌های تلویزیونی انتخابات یازدهم ریاست جمهوری از منظر توسعه سیاسی» به بررسی انتخابات یازدهم ریاست جمهوری و بررسی کیفی جایگاه توسعه سیاسی در این مناظرات پرداخته‌اند، جامعه آماری آن‌ها ۳ مناظره تلویزیونی بوده است و در پی پاسخ‌گویی به این سؤال برآمده‌اند که کدام‌یک از نامزدها به موضوع توسعه سیاسی اهمیت بیشتر داده است و این فرض مطرح شده است که آقای روحانی به‌عنوان کاندیدای پیروز بیشتر به موضوع توسعه سیاسی پرداخته است همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اولویت‌های توسعه سیاسی در برنامه‌های ایشان شامل آزادی بیان، مشارکت مدنی، شفافیت اطلاعاتی، تأکید بر دموکراسی، بهبود روابط خارجی کشور، ارتباط با جهان و حمایت از مطبوعات بوده است.

در مقاله‌ای دیگر هادی خانیکی و کیوان لطفی (۱۳۹۹) که تحت عنوان امواج سیاسی برآمده از مناظره‌های یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران: مطالعه اخبار مطبوعات در بازه زمانی دهم تا بیست و چهارم خردادماه ۱۳۹۲ بوده است به بررسی امواج سیاسی رسانه‌ای مناظره‌های انتخاباتی پرداخته‌اند و با بهره‌گیری از تحلیل محتوای کمی و کیفی این اخبار را دسته‌بندی کرده‌اند و به بررسی تأثیر و اهمیت مناظرات بر رویکرد مطبوعات و به طبع تأثیر آن بر مردم پرداخته شده است و هر یک از این مناظرات سبب شکل‌گیری امواج سیاسی مختلفی شده است و امواج غالب در این مناظرات شامل اعتراض به شیوه برگزاری مناظره، فضای امنیتی و چالش‌های سیاسی بودند.

حمیدرضا رهرو و دیگران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل گفتمان انتقادی مناظره اقتصادی دو نامزد سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری (رئیس و همتی)» به بررسی این مناظرات از لحاظ اقتصادی پرداخته و برای این از روش تحلیل گفتمان انتقادی بهره گرفته‌اند و هدف از پژوهش را بررسی دیدگاه اصول‌گرایان و اصلاح‌طلبان به مؤلفه‌های اقتصادی دانسته و از سخنان

نمایندگان اصلی این احزاب در مناظرات یعنی آقای رئیسی و همتی در این جهت استفاده شده است و یافته‌های این پژوهش نشان‌دهنده آن است که گزاره‌های رئیسی در مناظره اقتصادی شامل حمایت از تولید ملی، مبارزه با فساد، دولت عمل‌گرا برای احیای شرایط اقتصادی و انتقاد به دولت حسن روحانی است و در طرف مقابل همتی از گزاره‌های مهندسی انتخابات، پوششی بودن سایر کاندیداها و تأثیرات تحریم‌ها و عدم عضویت در کنوانسیون FATF بر اقتصاد بوده است.

سید مهدی شریفی و دیگران نیز (۱۳۹۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «تأثیر مناظره‌های تلویزیونی به‌عنوان یک روش تبلیغاتی بر شکل‌دهی به نظر رأی‌دهندگان در انتخابات ریاست جمهوری سال ۹۲» (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه‌های ایران) در پی پرداختن به نقش تلویزیون و مهارت‌های نامزدها در شکل‌دهی به نگرش و رفتار انتخاباتی رأی‌دهندگان بوده‌اند و بررسی‌های آن‌ها نشان‌دهنده این امر است که تأثیرگذارترین روش تبلیغ برای پاسخگویان، مناظره‌های تلویزیونی و مهم‌ترین توانمندی نامزدها در جلب آرای مردم، قدرت سخنوری و خطابه است و تمامی جملاتی که از نامزدها در ذهن مخاطبان مانده است مربوط به مناظره‌های تلویزیونی است؛ و این امر جایگاه و اهمیت مناظرات را نشان می‌دهد.

حسن بشیر و علی احسانی فر نیز (۱۴۰۱) در مقاله خویش با عنوان «تحلیل گفتمان منظره تلویزیونی در انتخابات دهم ریاست جمهوری اسلامی ایران (خردادماه ۱۳۸۸)» به این امر پرداخته‌اند که دو نماینده جدی این انتخابات در کنار اثبات خود از چه محورهای گفتمانی برای نقد و تخطئه عملکرد دیگری استفاده کرده‌اند و بررسی‌ها موجب دستیابی به این یافته‌ها بوده است که موسوی، ناکارآمدی دولت نهم را تئوریزه کرده و مقبولیت احمدی‌نژاد را در نتیجه سیاست فرهنگی بسته‌اش، از دست‌رفته دیده است و سیاست‌های او را افراط و تفریطی و دارای تبعات منفی دانسته است و در طرف مقابل احمدی‌نژاد ضمن دفاع از عملکرد دولت و تئوریزه کردن کارشکنی و تخریب علیه دولت، عملکرد دولت جنگ موسوی و حامیانش و مواضع سیاسی موسوی و حامیانش را نقد کرده است. همان‌طور که بررسی شد تاکنون کارهای پژوهشی محدودی در خصوص مناظرات انتخاباتی صورت گرفته است و نوآوری کار فوق از آنجا مشهود می‌گردد که برای نخستین بار با استفاده از روش تحلیل محتوای کمی به بررسی توسعه سیاسی از دیدگاه نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم پرداخته است که استفاده از این روش و بررسی انتخابات چهاردهم نشان از مسیر پژوهشی نوینی دارد.

ب- چارچوب مفهومی و روش

اهمیت توسعه، به‌ویژه توسعه سیاسی سبب شده است که در نیم‌قرن گذشته نظریه‌پردازان پارادایم‌های گوناگون توسعه (مکاتب نوسازی، وابستگی و پسا توسعه) تعریف‌ها، راهکارها و شاخص‌های پرشماری برای آن ارائه دهند به همین دلیل ارائه یک تعریف یگانه از توسعه و بعد سیاسی آن تقریباً غیرممکن می‌نماید اما با توجه به تعریف‌های گوناگون می‌توان توسعه سیاسی را به معنای افزایش ظرفیت نظام سیاسی در راستای پاسخ به تقاضاهای جامعه برای مشارکت در فرایندهای سیاسی دانست (گل محمدی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۷۳) از طرفی دیگر برای توسعه سیاسی وجود بازیگران نقش محوری دارد و کنشگران سیاسی بسیار دارای اهمیت هستند (محمدی، راد فر، صومعه، ۱۴۰۲: ۸۸). اندیشمندان برای یک سیستم سیاسی توسعه‌یافته، عوامل متعددی برشمرده‌اند که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به استقرار نهادهای مدنی اشاره کرد، باید توجه داشت که تعاریف و مفاهیم متعدد توسعه سیاسی لزوماً مبین قاعده‌ای جزمی برای همه جوامع نیست هرچند تجارب جوامع گوناگون در فرایند توسعه سیاسی متفاوت و ویژه است و برحسب ارزش‌های اجتماعی، عوامل طبیعی، نظام اقتصادی، فرهنگ و سیاست هر جامعه تحت تأثیر این متغیرها قرار می‌گیرد اما آنچه در مورد فرایند توسعه سیاسی مدرن در تمامی جوامع عمومیت دارد افزایش تحرک و کارایی جامعه، محدود شدن قدرت دولت، افزایش آزادی‌ها و حقوق مدنی و در تحلیل نهایی تقویت جامعه مدنی است (یعقوبی، دلاور، خرازی آذر، ۱۳۹۸: ۲۴۴) توسعه از اصلی‌ترین اهدافی است که کشورها در پی تحقق آن هستند و در پرتو توسعه است که کشوری می‌تواند به اهداف خود در افزایش قدرت ملی برسد (کاظمی، نظامی، ۱۳۹۸: ۱۰۶) اما علی‌رغم تعدد دیدگاه‌ها، نظریه‌ها و الگوهای توسعه سیاسی در بسیاری از شاخصه‌های این مفهوم اجماع نظر وجود دارد که این شاخص‌ها عبارت‌اند از:

۱- ساختار سیاسی دموکراتیک

ساختار سیاسی دموکراتیک به ساختاری گفته می‌شود که در آن، قدرت در اختیار افراد جامعه است و آنان می‌توانند آن را به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم اعمال نمایند. در این ساختار، حاکمیت در دست مردم و حکومت در اختیار دولت‌مردان مجری قرار می‌گیرد. در واقع، در این سیستم حقوق و تکلیف سیاسی مردم و دولت کاملاً تفکیک شده و روشن است، به‌نحوی که از یک سوء زمینه برای

تکلیف شهروندان و از سوی دیگر زمینه برای احترام به حقوق سیاسی و حق‌گزاری دولت فراهم است. در نظام‌های دموکراتیک، نهادهای مشارکت به معنای واقعی آن شکل‌گرفته‌اند و عموم مردم قادرند از این مجاری، خواسته‌های خود را به اطلاع دستگاه حکومتی رسانده و آن‌ها را اعمال نمایند. در اینجا، مردم به‌طورکلی و بخش‌های مختلف جامعه به‌طور ویژه در اعمال حقوق خود تا آنجا که به حقوق دیگران لطمه‌ای وارد نیورند، مبسوط‌الید هستند و هر بخش یا فرد می‌تواند ضمن حفظ رعایت حقوق دیگران و جامعه، آزادانه به تبلیغ اندیشه خاص خود و مشارکت عملی جهت دستیابی به قدرت سیاسی اقدام کند (مرزبالی، ۱۳۹۹: ۱۸).

۲- جامعه مدنی پویا

جامعه مدنی حوزه زندگی اجتماعی سازمان‌یافته، خودجوش و مستقل از دولت است که گستره‌ای از نهادهای صنفی، اجتماعی، گروه‌های مدنی، مطبوعات و... را دربر می‌گیرد. لازمه‌ی ظهور جامعه مدنی را می‌توان در تعدد و تنوع بازیگران، رقابت گروهی، مشارکت گسترده، سیاسی، منابع متعدد قدرت، استقلال عملی و چرخش نخبگان در نظر گرفت. در یک جامعه مدنی پویا، گروه‌های مختلف اجتماعی در قالب یک نظام سیاسی در سرنوشت جامعه مشارکت کرده و به‌صورت منطقی و مسالمت‌آمیز دیدگاه‌ها و خواسته‌هایشان را از طریق رسانه‌ها، انتخابات آزاد و... به حکومت منتقل می‌کنند. وجود چنین سازوکارهایی باعث تحدید و کنترل قدرت حکومت می‌گردد. به‌طورکلی، جامعه مدنی پویا جامعه‌ای است که در آن روند نهادینه شدن با گسترش مشارکت اعضای جامعه در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی همراه بوده و نیروهای اجتماعی قادر به تأثیرگذاری بر فرآیندهای تصمیم‌گیری می‌باشند (Diamond, 1997: 4).

۳- مشارکت سیاسی فعالانه

مشارکت سیاسی به تمام فعالیت‌های قانونی شهروندان عادی و غیر حکومتی گفته می‌شود که قصد دارند تا به‌طور مستقیم بر انتخاب کارگزاران حکومتی و تصمیم‌گیری‌های آن‌ها تأثیر بگذارند و یا به حمایت از آن‌ها برآیند. مشارکت سیاسی فعالانه دارای جلوه‌ای عقلانی و ارادی است و در آن از روش‌های مشروع و قانونی در چارچوب نظام سیاسی برای تأثیرگذاری بر روندهای سیاست‌ها و اداره امور عمومی بهره‌برداری می‌شود. مصادیق این نوع مشارکت به‌صورت مشارکت در حزب، رأی دادن،

نامزد مناصب مختلف شدن و... متجلی می‌شود. مشارکت سیاسی فعالانه را به این دلیل می‌توان نشانه توسعه‌یافتگی نظام سیاسی دانست، چون به این وسیله جریان درونداد که باید از طرف جامعه به‌سوی نظام سیاسی به‌منظور تصمیم‌گیری و ارسال خط‌مشی (درونداد) به سمت جامعه فرستاده شود، به درستی انجام می‌پذیرد. وقوع چنین امری مستلزم وجود گروه‌های اجتماعی مستقل و نهادها و سازمان‌هایی است که در هدایت منافع و بیان خواسته‌های اعضای جامعه توانایی دارند (عالم، نوری اصل، ۱۳۹۷: ۱۴۰).

۴- فرهنگی سیاسی مدنی (مشارکتی)

فرهنگ سیاسی مدنی یا مشارکتی برای حفظ و تقویت مردم‌سالاری، به‌حساب می‌آید. در این فرهنگ سیاسی، مردم در اجتماع خود فعال‌اند و اغلب در یک یا چند سازمان داوطلبانه و ارادی عضویت دارند. عموماً خواستار بحث و مناظره پیرامون سیاست‌ها هستند، از شرکت در انتخابات احساس غرور کرده و به حکومت اعتماد دارند و بر این باورند که می‌توانند بر فرایندهای سیاسی تأثیر بگذارند. در اینجا مردم خواهان سازمان‌دهی گروه‌هایی برای اصلاح برخی امور ناعادلانه هستند و شایستگی بسیار و کارایی و اثربخشی سیاسی فوق‌العاده‌ای از خود نشان می‌دهند. فرهنگ سیاسی مدنی به‌طورکلی با نظام‌های دموکراتیک هم‌سویی دارد. به‌طورکلی در این فرهنگ سیاسی، اعضای جامعه به دلیل مهیا بودن فضای سیاسی در جهت ابراز عقیده، نظر و فعالیت خود، از هرگونه کنش افراطی و تخریبی علیه نظام سیاسی خودداری می‌کنند (مرزبالی، ۲۰: ۱۳۹۹).

۵- انتخابات آزاد

چگونگی انتخابات در هر کشور و برگزاری آزاد آن اهمیت به‌سزایی دارد؛ چراکه در بسیاری از کشورها به‌منظور حفظ ژست دموکراتیک، انتخابات متعددی برگزار می‌شود، لیکن صرف وجود انتخابات، نشانگر توسعه‌یافتگی سیاسی نیست. در واقع، انتخابات فرمایشی را می‌توان سرقت آرای مردم و غصب و تصرف متقلبان‌های حاکمیت آنان تعبیر کرد. مهم‌ترین شکل‌های نظام‌های انتخاباتی شامل شکل اکثریتی، شکل نمایندگی و شکل نیمه‌تناسبی می‌باشند. انتخابات بر مبنای اهمیتی که «قاعده اکثریت» در حکومت به نمایندگی داده‌شده، معنا می‌یابد؛ چراکه قاعده اکثریت ابزار دموکراسی محسوب می‌شود که در آن کارگزاران و مقامات عمومی را مردم انتخاب می‌کنند. انتخابات آزاد و

عادلانه که دارای مکانیسم مشارکتی و رقابت‌آمیز بوده و نهادینه‌شده باشد، ابزاری مهم برای دموکراسی محسوب می‌شود. در واقع، انتخابات ابزاری است که از طریق آن، اراده‌ی شهروندان در شکل‌گیری نهادهای سیاسی و تعیین مقامات سیاسی اعمال می‌گردد (عالم، نوری اصل، ۱۳۹۷: ۱۳۴-۱۳۵).

۶- احزاب سیاسی مستقل و کارآمد

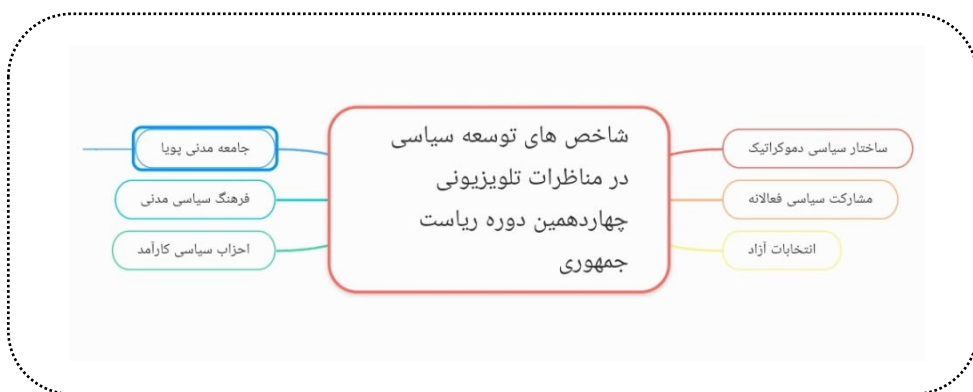
احزاب سیاسی مستقل و کارآمد مؤلفه‌ای مهم در تحقق مردم‌سالاری به حساب می‌آیند، به طوری که از آن با عنوان «چرخ‌نده ماشین دموکراسی» یاد می‌کنند. حزب سیاسی گردهمایی پایدار گروهی از مردم است که دارای عقاید مشترک و تشکیلات منظم‌اند و با پشتیبانی مردم برای به دست آوردن قدرت سیاسی از راه‌های قانونی مبارزه می‌کنند. نکته مهم در اینجا این است که تنها در نظام‌های دو یا چندحزبی دموکراتیک، مفهوم حزب مصداق پیدا می‌کند. به طور کلی، نقش احزاب سیاسی مستقل در شکل و سازمان‌دهی و فعال ساختن اصناف و اقشار جامعه، نقشی اساسی، سازنده و توسعه‌آفرین است. افراد جامعه از طریق این‌گونه احزاب می‌توانند خواسته‌ها و نظراتشان را به اطلاع نخبگان حکومتی برسانند. در واقع، به دلیل این‌که لحاظ عملی امکان انعکاس دیدگاه‌ها و خواسته‌های همه مردم وجود ندارد، بنابراین احزاب سیاسی مستقل سعی می‌کنند تا زمینه‌های عملیات آرا و دیدگاه‌های مختلف در جامعه را فراهم نمایند (آذر شب، آسوده، ۱۳۹۸: ۱۰۱).

در انتخابات چهاردهمین دوره ریاست جمهوری ایران (۱۴۰۳)، شش نامزد اصلی به رقابت پرداختند:

- مسعود پزشکیان (نماینده طیف اصلاح‌طلب با تأکید بر وفاق ملی، عدالت اجتماعی و تعامل بین‌المللی)،
- محمدباقر قالیباف (اصول‌گرا با رویکرد مدیریت جهادی و تمرکز بر کارآمدی اقتصادی-سیاسی)،
- سعید جلیلی (اصول‌گرا با رویکرد عدالت محور، مقاومت در برابر فشارهای خارجی و نگاه انتقادی به سیاست‌های پیشین)،
- علیرضا زاکانی (اصول‌گرا با تأکید بر مردم‌سالاری دینی، شفافیت و مبارزه با فساد)،
- مصطفی پورمحمدی (چهره‌ای روحانی و سیاسی با سابقه مدیریتی و تأکید بر کارآمدی دولت و تجربه حزبی)،
- امیرحسین قاضی‌زاده هاشمی (با تأکید بر عدالت اجتماعی، رفاه عمومی و شایسته‌سالاری).

این ترکیب بیانگر حضور دو گرایش عمده اصلاح‌طلبان و اصول‌گرایان در رقابتی گسترده بود که در مناظرات تلویزیونی بازتاب یافت. از این رو، بررسی دیدگاه‌های توسعه سیاسی در مناظرات باید در پرتو این ترکیب سیاسی و گفتمانی تحلیل شود.

شاخص‌های فوق که به‌عنوان شاخص‌های توسعه سیاسی مطرح می‌گردند در این پژوهش به‌عنوان مقوله‌هایی هستند که میزان توجه به توسعه سیاسی در مناظرات انتخاباتی بر اساس آن‌ها سنجیده می‌شود به این منظور به دنبال مفاهیم و مقوله‌های مطرح‌شده در سخنان نامزدهای انتخاباتی در ۵ مناظره تلویزیونی خواهیم بود و این ۶ مقوله و مفاهیم مرتبط با آن واحد کدگذاری ما هستند که در ادامه استخراج و مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

شکل شماره ۱- شاخص‌های توسعه سیاسی

(منبع: نگارندگان)

تحلیل محتوا از روش‌های عمده مشاهده اسنادی است که به‌وسیله آن می‌توان متون، اسناد و مدارک و در واقع هر نوع سند ثبت و مطالب ضبط‌شده‌ای که خواه مربوط به گذشته و خواه مربوط به زمان حال است را مورد ارزیابی و تحلیلی منظم و دقیق قرارداد، تحلیل محتوا هم روشی برای تحلیل داده‌ها و هم روش مشاهده اسناد است اما به‌جای مشاهده مستقیم رفتار مردم یا پرسش در مورد آن به ارتباط‌هایی که آنان به وجود آورده و پیام‌هایی را که ردوبدل کرده‌اند توجه و آن را مورد پرسش و ارزیابی قرار می‌دهند. تحلیل محتوا به‌عنوان تکنیکی علمی، بیشتر در قرن ۲۰ رایج گردید و در رشته‌های مختلفی همچون روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و ارتباطات به کار گرفته شد این

روش علمی برای توصیف عینی محتوای پیام از بعد باطنی و ظاهری کاربرد دارد (قائدی، گلشنی. ۱۳۹۵: ۵۸). تحلیل محتوا به محقق کمک می‌کند تا لایه‌های پنهان و زیرین پدیده‌های مرتبط با موضوع پژوهش را به دست آورده و به اهدافی که پژوهش در راستای آن‌ها شکل گرفته نزدیک گردد، تحلیل محتوا از رویکردی خاص برای تحلیل داده‌ها برخوردار است که این رویکرد خاص ناشی از نحو تلقی از موضوع تحلیل (محتوا) است و به عبارتی تحلیل محتوا روشی برای مطالعه عینی، کمی و نظام‌مند فراورده‌های ارتباطی (محتوای آشکار پیام) جهت رسیدن به تفسیر است که بر ۳ عنصر عینیت، کمیت و نظام‌مند بودن تأکید شده است و از آنجاکه هدف، تحلیل محتوای پیام‌ها در قالب عبارت‌های عددی و در نتیجه استفاده از فنون کمی است باید داده‌ها به صورت کمی (درصد و شمارش) درآیند در این روش دو عنصر اصلی وجود دارند:

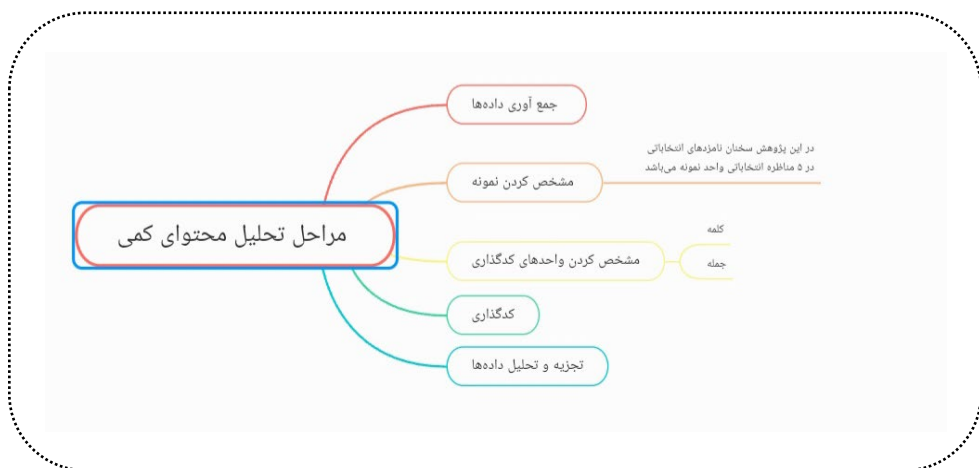
واحد تحلیل: کوچک‌ترین جز یک متن است که برای رسیدن به هدف تحقیق، اندازه‌گیری و شمارش می‌شود، واحد تحلیل می‌تواند دربرگیرنده کلمه، جمله، بند، عکس یا صفحه باشد که البته هر یک از این واحدها به تناسب نوع متن و هدف پژوهش انتخاب می‌شود.

مقوله تحلیل: هنگامی که واحد تحلیل مشخص شد، باید معین شود که واحدهای استخراج شده و شمارش شده چگونه دسته‌بندی می‌شوند. عناوین این دسته‌بندی‌ها مقوله تحلیل را تشکیل می‌دهند و در نهایت واحدهای تحلیل بر اساس مقوله‌های تحلیل دسته‌بندی می‌شود تا مراحل شمارش و تحلیل اطلاعات صورت گیرد (جمشیدی‌ها، قربی. ۱۴۰۱: ۳۴۸-۳۴۹).

روش تحلیل محتوا که در بحث روش تحقیق کیفی دسته‌بندی می‌شود در آغاز بیشتر بر کمیت تأکید داشت. این روش به شمارش فراوانی حضور یک واحد تحلیلی، مانند یک واژه، یک اصطلاح و در اشکال پیشرفته‌تر، یک مضمون در متن می‌پرداخت. این عمل بر این فرض بنیان نهاده شده بود که فراوانی بیشتر یک واحد، نشانگر اهمیت و جایگاه آن، در متن موردنظر است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در تحلیل محتوای کمی می‌تواند توصیفی یا توصیفی تحلیلی باشد. برای تحلیل توصیفی، بر اساس نوع واحد تحلیل، باید فراوانی موضوع موردبررسی در مقوله‌بندی‌ها تعیین و شمارش شود بر اساس آن نتیجه‌گیری انجام شود. در اینجا پژوهشگر به تحلیل فراوانی می‌پردازد، درحالی که در توصیفی-تحلیلی نه تنها تحلیل فراوانی (شامل شدت، وسعت و اهمیت عناصر موردنظر در محتوا) که تحلیل همبستگی عناصر و مفاهیم جهت انسجام و همبستگی و یا گسستگی بررسی می‌شود و نتیجه‌گیری نهایی انجام می‌گیرد (قائدی، گلشنی. ۱۳۹۵: ۶۶-۶۷).

روش پژوهش حاضر تحلیل محتوای کمی از نوع توصیفی-تحلیلی است و در راستای تجزیه و تحلیل مناظرات انتخاباتی ریاست جمهوری چهاردهم از این تکنیک بهره گرفته شده است و مرجع بررسی، متون و فیلم‌های ضبط شده این مناظرات است و واحد تحلیل مورد نظر کلمه و جمله است و تلاش گردیده با کدگذاری مفهومی، منابع توسعه سیاسی در این مناظرات مورد بررسی قرار گیرد که این امر در سه مقوله ساختار سیاسی دموکراتیک و احزاب سیاسی، مشارکت سیاسی و انتخابات آزاد، جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی صورت گرفته است که این مقوله‌های استخراج شده از نظریه و شاخص‌های توسعه سیاسی هستند که در قسمت نظریه به آن اشاره شد و در تجزیه و تحلیل با توجه به همپوشانی‌هایی که این مقوله‌ها داشتند به ۳ مقوله اصلی تقلیل یافت و در واقع این شاخص‌ها باهم ترکیب شده‌اند.

مراحل تحلیل محتوای کمی را می‌توان به شرح زیر دانست:

شکل شماره ۲- مراحل تحلیل محتوای کیفی

(منبع: نگارندگان)

پ- یافته‌های پژوهش

بررسی مفهوم توسعه سیاسی نشان می‌دهد که ۶ مؤلفه و شاخص برای بررسی میزان توسعه سیاسی وجود دارد که شامل ساختار سیاسی دموکراتیک، جامعه مدنی پویا، مشارکت سیاسی فعالانه،

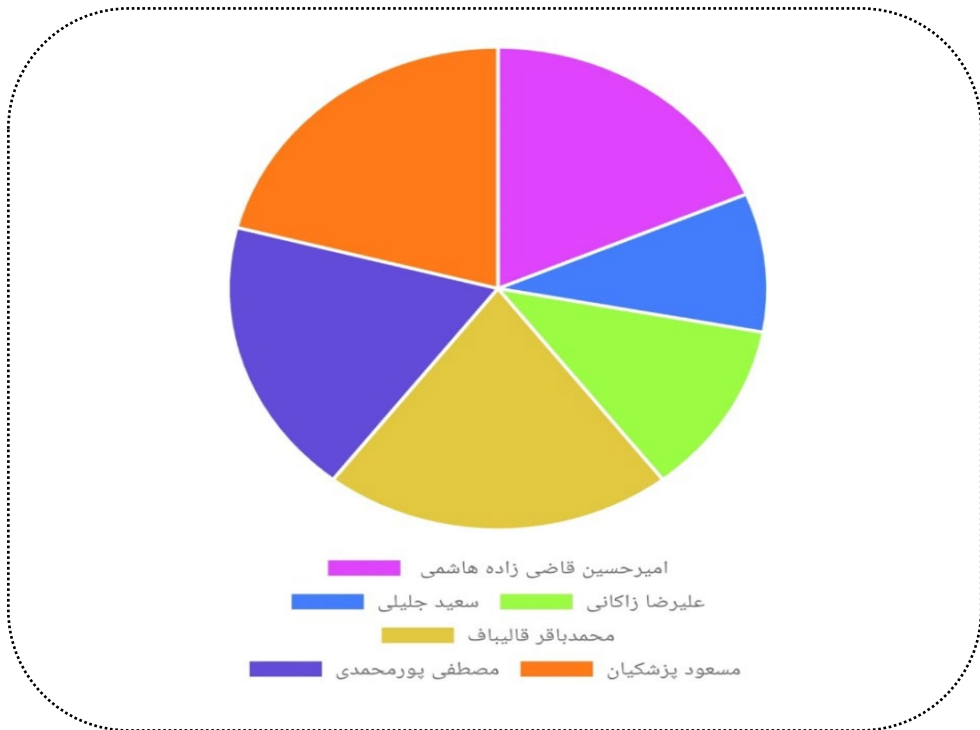
فرهنگ سیاسی مدنی، انتخابات آزاد و احزاب سیاسی است که در این بخش به دلیل هم‌پوشانی این مؤلفه‌ها آن‌ها را به ۳ دسته تقسیم کرده که در ادامه ارائه خواهد شد. دلیل این تقلیل در دسته‌بندی به خاطر هم‌پوشانی مفهومی میان شاخص‌هاست. به‌عنوان مثال، احزاب سیاسی مستقل و کارآمد به‌عنوان یکی از اجزای اصلی ساختار سیاسی دموکراتیک عمل می‌کنند و وجودشان برای عملکرد آن حیاتی است. همچنین، جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی نیز ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند، زیرا فرهنگ سیاسی مدنی در واقع نگرش‌ها و باورهایی است که به فعالیت در نهادهای جامعه مدنی منجر می‌شود. درنهایت، مشارکت سیاسی با انتخابات آزاد ارتباط مستقیم دارد، چراکه انتخابات ابزاری مهم برای تجلی مشارکت و اراده شهروندان در شکل‌گیری نهادهای سیاسی است؛ بنابراین، برای جلوگیری از تکرار و سردرگمی در تحلیل، این شاخص‌ها به سه مقوله اصلی ترکیب شدند. قابل ذکر است که الگوی دسته‌بندی این مقوله‌ها مفهوم توسعه سیاسی و مؤلفه‌های آن بوده است و بر اساس این مقوله‌های کدگذاری مفهومی در سخنان ۶ نامزد ریاست‌جمهوری صورت گرفته است که به تفصیل در زیرمجموعه هر مقوله در ادامه دسته‌بندی شده‌اند.

۱- ساختار سیاسی دموکراتیک و احزاب سیاسی

در این بخش مترصد پاسخ‌گویی به این سؤال هستیم که مؤلفه‌های ساختار سیاسی دموکراتیک و احزاب سیاسی در مناظرات انتخاباتی چهاردهمین دوره ریاست‌جمهوری کدام‌اند؟ در این مناظرات به مجموعه‌ای از مؤلفه‌ها و مقوله‌ها در حوزه ساختار سیاسی دموکراتیک و احزاب سیاسی اشاره شده است و از لحاظ کمی تعداد آن ۴۳ بار تکرار است که به تفکیکی هر نامزد در ذیل به آن اشاره شده است. امیرحسین قاضی‌زاده هاشمی در صحبت‌های خود از این موارد استفاده کرده است: صداقت در اعلام وعده‌ها، دخالت بخش خصوصی در اقتصاد به‌عنوان شریک راهبردی، استفاده از تجربه جهانی، رفاه عمومی، دسترسی عادلانه و خدمات عادلانه، عدالت اجتماعی، عدالت اقتصادی، سیاست درهای باز. در گفته‌های سعید جلیلی این موارد شنیده شده است: ایجاد رفاه و رفع فقر مطلق، مبارزه با پول‌شویی و قاچاق، عدالت‌محوری، مسئولیت‌پذیری هوشمندانه. علیرضا زاکانی نیز از کلیدواژه‌هایی مانند حاکمیت مردم، کارآمدی، یکپارچه‌سازی اطلاعات، شایسته‌سالاری، تشکل‌های دانشجویی استفاده کرده است.

محمدباقر قالیباف از این واژه‌ها در سخنان خود بهره گرفته است اهمیت انتخابات به‌عنوان اصل حکومت دموکراتیک، انسجام سیاسی، رعایت عدالت، جلوگیری از تبعیض، مذاکره به‌عنوان یک روش مبارزه، ثبات مدیریتی، اجماع سازی بین قوا، امنیت سرمایه‌گذاری، اجماع جهانی و داخلی مصطفی پورمحمدی از واژه‌هایی همچون گفتمان واحد در عرصه بین‌المللی، توسعه زیرساخت‌های ارتباطی، مدیریت خوب، چابک سازی دولت، عدالت فرهنگی، سازمان‌دهی نهادهای مردمی، تجربه نظام حزبی واقعی، پاسخ‌گویی قوی استفاده کرده است.

مسعود پزشکیان در گفته‌های خود از کلیدواژه‌های کارشناسان برجسته نه جناحی، ارتباط و تعامل با جهان، شفافیت، حل اختلافات داخلی، عدالت اجتماعی، دولت سیاست‌گذار و ناظر، عدالت در تقسیم منابع، سیاست خارجی تعامل گر، اصلاح ارتباط با دنیا استفاده می‌کرد.

شکل شماره ۳- تکرار مؤلفه‌های ساختار سیاسی دموکراتیک و احزاب سیاسی در گفته‌های نامزدهای انتخاباتی

(منبع: نگارندگان)

بررسی تکرار و تأکید بر مؤلفه‌های ساختار سیاسی دموکراتیک و احزاب سیاسی نشان می‌دهد که آقایان قالیباف و پزشکیان هرکدام با ۹ بار تکرار جملات و کلمات مربوط به این حیطه در این مناظرات از بیشترین فراوانی (۲۰/۹۳) برخوردار بوده و بعد از آن آقایان پورمحمدی و قاضی‌زاده هاشمی با هرکدام ۸ بار تکرار و فراوانی (۱۸/۶۰) و آقای زاکانی با ۵ تکرار و فراوانی (۱۱/۶۲) و آقای جلیلی با ۴ تکرار و فراوانی (۹/۳۰) قرار دارند که در نمودار زیر نمایش داده شده است.

مشارکت طیف‌های مختلف سیاسی و احزاب حاکم داخلی و اپوزیسیون خارج از کشور در انتخابات، نقش بسیار مهمی در فرایند دموکراتیک در ایران دارد. در انتخابات ریاست جمهوری دوره چهاردهم در ایران، این مشارکت اهمیت ویژه و بسیاری یافته است. اولین نکته این است که مشارکت همه طیف‌های سیاسی، از طیف‌های مختلف حاکمیت تا طیف‌های مختلف اپوزیسیون، به تنوع و تکرار و مشروعیت بیشتری به فرایند انتخابات می‌انجامد. این مشارکت می‌تواند منجر به افزایش شفافیت، اعتماد عمومی و قدرت انتخاب مردم شود و سبب برداشتن شکاف‌ها و آسیب‌ها و خلل‌های اجتماعی و سیاسی و امنیتی می‌گردد. دوم، حضور فعال و فراگیر احزاب حاکم و اپوزیسیون در انتخابات امکان فراگیری ایده‌ها و برنامه‌های مختلف و متنوع و متفاوت را فراهم می‌آورد. این برنامه‌های متفاوت می‌توانند به بهبود شرایط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و امنیتی کشور کمک کنند و گسترش و ژرف شوندگی دموکراسی را در ایران ترویج دهند. سومین نکته این است که مشارکت همه طیف‌های سیاسی در انتخابات به تقویت اعتقاد و اعتماد عمومی به فرایند ساختار سیاسی و روند انتخابات کمک می‌کند و میزان حضور و مشارکت مردم را در این فرایند افزایش می‌دهد و سبب دوری احزاب اپوزیسیون خارج از کشور از مشی مبارزات مسلحانه و یا رویکرد براندازی کل ساختار و نظام سیاسی می‌گردد و معیار اصلی وزن‌کشی احزاب سیاسی، میزان اقبال و اعتماد مردم به آن احزاب، فارغ از اعتقاد و گرایش فکری و مرامی‌شان خواهد بود. به‌طور کلی، مشارکت طیف‌های مختلف سیاسی داخل و خارج از کشور و احزاب متفاوت داخلی و خارجی در انتخابات ریاست جمهوری ایران در دوره چهاردهم، می‌تواند برای تقویت دموکراسی، ترویج شفافیت و ایجاد اعتماد عمومی بسیار ضروری و بدیهی باشد؛ و می‌تواند به ترمیم لایه‌های شکاف‌های سیاسی و عمومی و اجتماعی در ایران منجر گردد و این مشارکت متنوع، انعکاسی از اراده مردم و اندیشه‌های مختلف جامعه برای شرکت در مدیریت کشوری است؛ و با توجه به آن‌که ساختار سیاسی دموکراتیک و وجود احزاب مختلف در هر کشوری می‌تواند نشانی از توسعه سیاسی آن کشور و به طبع حاکم بودن دموکراسی در آن باشد با

بررسی فراوانی مقوله‌های استفاده‌شده توسط نامزدهای انتخاباتی و توجه هر یک از آن‌ها به مؤلفه مذکور روشن گردید که اهمیت این مؤلفه‌ها برای افراد مذکور نمایان است و تکرار چند کلمه و جمله در میان این افراد قابل توجه است که شامل: عدالت اجتماعی، مسئولیت‌پذیری، حاکمیت مردم، ارتباط و تعامل بین‌المللی است. تکرار و فراوانی این کلمات به‌طور مستقیم و غیرمستقیم نشان‌دهنده آن است که در دیدگاه نامزدهای انتخاباتی این مؤلفه‌ها نشان‌دهنده یک جامعه دموکراتیک است و با اعلام این موارد در برنامه‌های انتخاباتی خود به دنبال ایجاد یک جامعه دموکراتیک در دولت خود خواهند بود که استفاده از این موارد در واقع یک شگرد انتخاباتی برای جلب توجه و افزایش مشارکت مردم است.

۲- جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی

در این بخش مترصد پاسخ‌گویی به این سؤال هستیم که مؤلفه‌های جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی در مناظرات انتخاباتی چهاردهمین دوره ریاست جمهوری کدامند؟ در این مناظرات به مجموعه‌ای از مقوله‌های در این حوزه اشاره شده است و از لحاظ کمی تعداد آن (۴۱) است که به تفکیکی هر نامزد در ذیل مورد اشاره قرار گرفته است.

امیرحسین قاضی‌زاده هاشمی در صحبت‌های خود به آموزش عمومی، خانواده واحد بنیادین جامعه، زن بزرگ‌ترین سرمایه اجتماعی، آزادی شهروندی اشاره کرده است.

سعید جلیلی از نیروی انسانی کارآمد، وفاق ملی، مردمی‌سازی نام می‌برد. علیرضا زاکانی از واژه‌هایی همچون مردم‌سالاری دینی، متناسب‌سازی رابطه مردم و دولت، نظارت مردم، تعلیم و تربیت پیشران کشور، آموزش و پرورش کانون تحولات، آزادی حق مردم، بازیابی کرامت انسانی، انسجام ملت، صیانت از آزادی، مردمی‌بودن بهره گرفته است.

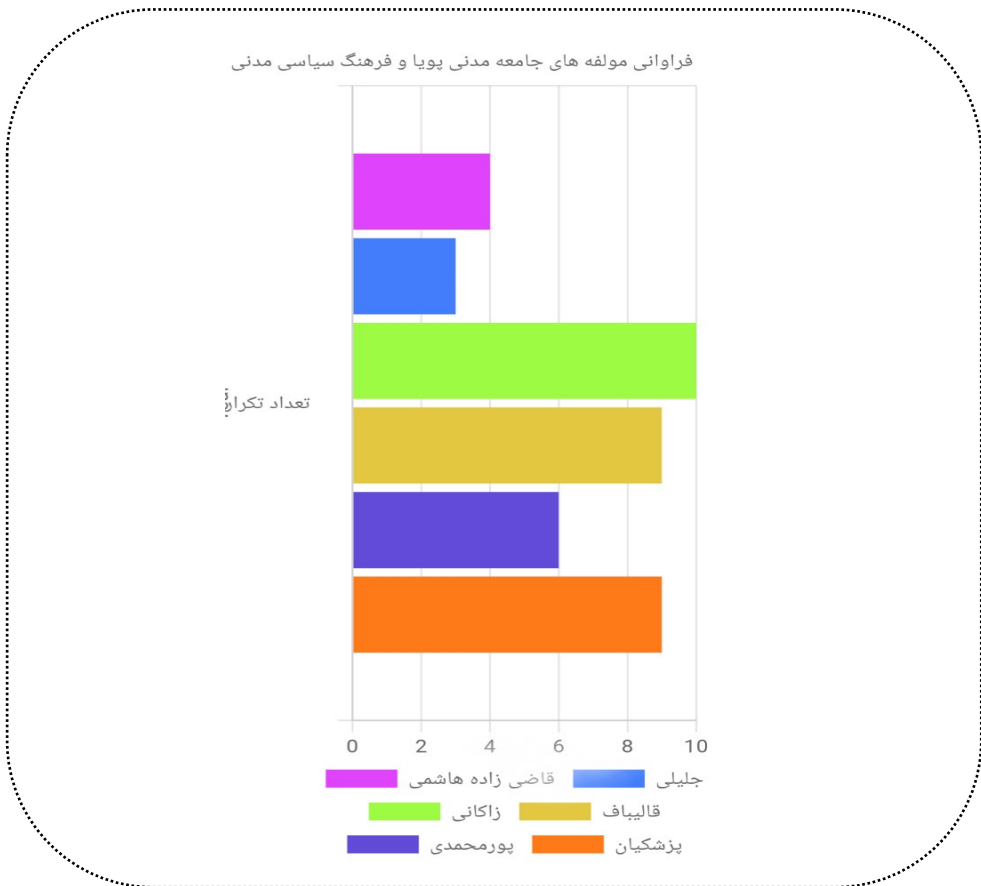
محمدباقر قالیباف به موارد همچون توجه به نقش جامعه در کنترل بحران‌های اجتماعی و سیاسی، مردم‌مایه تحول، اجماع‌سازی در داخل، تمدن و تمدن‌سازی، زن محور حرکت جامعه، عدالت جنسیتی، زن پیشران پیشرفت کشور، شایسته‌گزینی مردمی‌سازی اشاره کرده است.

مصطفی پورمحمدی از مواردی مانند وفاق ملی، توان ملی، آموزش و پرورش و رشد جامعه، استفاده حداکثری از ظرفیت‌های انسانی، ورود زنان به عرصه‌های اجتماعی، سیاست فرهنگی، انتشار آزاد اطلاعات نام می‌برد.

مسعود پزشکیان در صحبت‌های خود به مشارکت به‌دوراز اختلاف، انسجام داخلی، عدم وجود

نگاه جنسیتی، اجماع عمومی مردم، وحدت و انسجام داخلی، عزت-حکمت-مصلحت، آزادی بیان، آزادی رسانه، همبستگی اجتماعی اشاره می‌کند.

بررسی مقوله‌ها و مؤلفه‌های جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی نشان‌دهنده آن است که آقای زاکانی با ۱۰ باز تکرار جملات و کلمات مربوط به این حیطة در مناظرات از بیشترین فراوانی (۲۴/۳۹) برخوردار بوده و سپس آقایان پزشکیان و قالیباف با هر یک ۹ بار تکرار و فراوانی (۲۱/۹۵) آقای پورمحمدی با ۶ بار تکرار و فراوانی (۱۴/۶۳) آقای قاضی‌زاده هاشمی با ۴ تکرار و فراوانی (۹/۷۵) و آقای جلیلی با ۳ تکرار و فراوانی (۷/۳۱) به ترتیب قرار دارند که در نمودار زیر نمایش داده شده است.

شکل شماره ۴- فراوانی مقوله‌های جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی

(منبع: نگارندگان)

روزبه‌روز با پیچیده‌تر شدن روابط سیاسی و اجتماعی، نقش جوامع مدنی به‌عنوان نهادهای مستقل و مهم در توسعه پایدار و متوازن بیش‌ازپیش پررنگ‌تر شده است. جامعه مدنی به مجموعه‌ای از نهادها، گروه‌ها و افراد اطلاق می‌شود که به‌صورت داوطلبانه و مستقل از دولت و نهادهای دولتی فعالیت می‌کنند. این جوامع مدنی، با تنوع و پویایی خود، نقش بسیار مهمی در ترویج ارزش‌های دموکراسی خواهی، ترویج مشارکت شهروندی و توسعه اجتماعی و سیاسی ایفا می‌کنند. جامعه مدنی شامل سازمان‌های مدنی، فعالان مدنی، رسانه‌های مستقل و مؤسسات آموزشی و تحقیقاتی هستند که در تعامل و همکاری با یکدیگر، به توسعه پایدار و پیشرفت جوامع کمک می‌کنند. آگاهی از جوامع مدنی، به ترویج مشارکت شهروندی و ارزش‌های دموکراسی خواهی کمک می‌کند. افراد یاد می‌گیرند با همکاری، تعامل سازنده برای حل مسائل مشترک تلاش کنند و مهارت‌های اجتماعی لازم برای زندگی اجتماعی سالم را یاد بگیرند. پاشیدن بذر اندیشه در جامعه، نه تنها به توسعه دانش و آگاهی افراد کمک می‌کند، بلکه فرهنگ گفتگو و تبادل نظر سازنده را ترویج می‌دهد. به ایجاد فضایی برای نوآوری، تحول و مشارکت شهروندان در فرآیند تصمیم‌گیری‌های جامعه کمک می‌کند. با ارج نهادن به جایگاه آموزش، پژوهش، رسانه‌ها، فعالیت‌های فرهنگی و هنری، برای ترویج اندیشه‌های پویا و پیشرفته در تولید و انباشت فکر و اندیشه ایجاد انگیزه کنیم و بایستی همچنین حفظ و صیانت از فضای ذهنی افراد و ایجاد فضایی مناسب برای بیان افکار و اندیشه‌ها بدون ترس را فراهم نمود؛ که این امر در زمره وظایف دولت‌ها قرار می‌گیرد و از آنجا که جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی نشان از مشارکت گسترده مردم در حوزه سیاست دارد که در کشورهای توسعه‌یافته به‌طور گسترده غالب است و همین امر سبب شده است از این مؤلفه‌ها در جهت بررسی میزان توسعه‌یافتگی استفاده گردد. در جریان انتخابات نیز نامزدهای انتخاباتی در سخنان خود به دنبال نشان دادن اهمیت حضور مردم در سیاست بوده‌اند که چند کلمه و جمله در میان این افراد به‌صورت مشترک با بیان‌های مختلف تکرار گردیده است که شامل: توجه به حقوق زنان، وفاق ملی، مردمی سازی رابطه دولت و ملت، آزادی و توجه به آموزش و پرورش است؛ که همگی این موارد از مهم‌ترین دغدغه‌های افراد جامعه است و نامزدهای انتخاباتی نیز در این رقابت هر یک با توجه به این مؤلفه‌ها به دنبال نشان دادن اهمیت و توجه خود به این حوزه بوده‌اند که در این راستا سبب رأی خود را پربرتر سازند.

۳- مشارکت سیاسی و انتخابات آزاد

در این بخش به دنبال پاسخ‌گویی به این پرسش هستیم که مؤلفه‌های جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی در مناظرات انتخاباتی چهاردهمین دوره ریاست‌جمهوری چگونه توسط نامزدهای ریاست‌جمهوری مورد اشاره قرار گرفته‌اند؟ و با بررسی این مناظرات از لحاظ کمی تعداد این مقوله‌ها را می‌توان (۲۵) برآورد کرد که به تفکیک هر یک نامزدها اشاره خواهد شد. امیرحسین قاضی‌زاده هاشمی در سخنانش به رأی‌گیری و انتخابات آزاد، آزاده‌ای اجتماعی سیاسی، مشارکت زنان، رأی زیاد باعث قدرت ملی ماست، قدرت انتخاب اشاره کرده است.

سعید جلیلی از قدرت انتخاب مردم و مشارکت آحاد جامعه صحبت می‌کند. علیرضا زاکانی از نظارت مردم بر مسئولین، مردم شریک ثروت کشور، رأی بدهید حتی به مخالفان، خلق ثروت همراه با مشارکت مردم نام می‌برد.

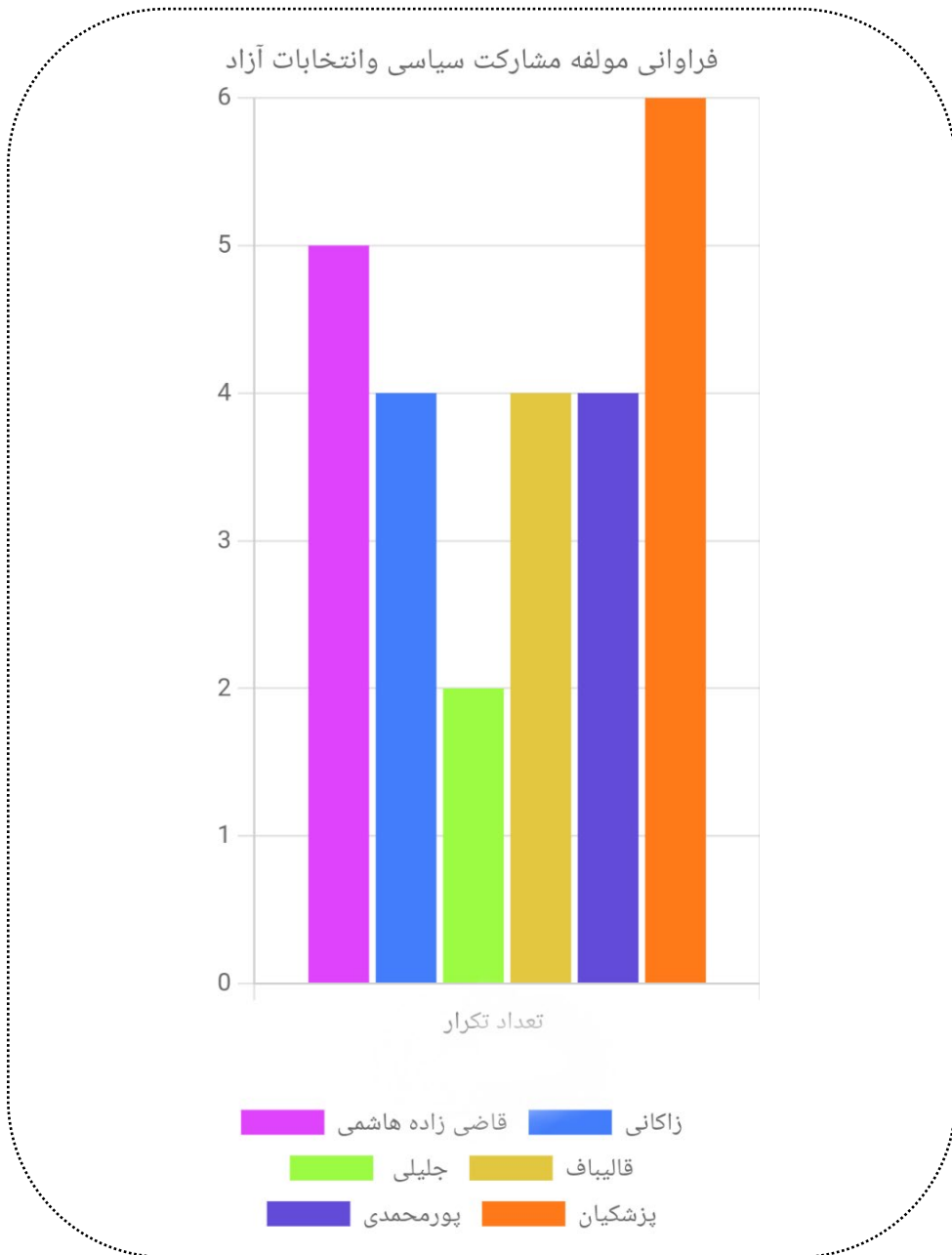
محمدباقر قالیباف به مواردی همچون اهمیت انتخابات در جریان زندگی آینده، مشارکت در انتخابات مشارکت در امنیت ملی است، انتخابات فرصت حضور مردم در اداره دولت، دخالت مردم در انتخاب رئیس‌جمهور اشاره کرده است.

مصطفی پورمحمدی از اعتمادسازی، برنامه‌ریزی و ایجاد امید، مشارکت و اقتدار ملی، جمهوری اسلامی بارأی مردم شکل گرفته است، اشاره دارد.

مسعود پزشکیان به مشارکت همه مردم راه‌حل عبور از بحران‌ها، کار تیمی و مدیریتی، فقرزدایی با مشارکت مردم، حقوق شهروندی، مردم قضاوت می‌کنند حق با چه کسی است، شکاف میان مردم و دولت اشاره کرده است.

بررسی مقوله‌های این حوزه نشان‌دهنده آن بود که آقای پزشکیان با ۶ بار تکرار جملات و کلمات مربوط به این حیطة در جریان مناظرات از بیشترین فراوانی (۲۴٪) برخوردار بوده و پس از آن آقای قاضی‌زاده هاشمی با ۵ تکرار و فراوانی (۲۰٪) و آقایان زاکانی و قالیباف و پورمحمدی با ۴ تکرار و فراوانی (۱۶٪) و آقای جلیلی با ۲ تکرار و فراوانی (۸٪) قرار دارند که در نمودار ذیل مشاهده می‌کنید.

برگزاری انتخابات، نماد مردم‌سالاری در کشورهای پیشرفته و تنها معیار برای جداسازی نظام‌های دموکراتیک یا مردم‌سالار از استبدادی است. هدف از برگزاری انتخابات و دادن حق رأی به مردم، مشارکت

شکل شماره ۵- فراوانی مقوله مشارکت سیاسی و انتخابات آزاد

(منبع: نگارندگان)

در زندگی سیاسی و برخورداری از حق تعیین سرنوشت است. برگزاری انتخابات آزاد نیازمند آزادی مطبوعات، در دسترس بودن صداوسیما برای احزاب و نامزدها و فرصت دادن به حضور آزاد و فعال مردم در روند برگزاری انتخابات است. در کشورهایی که نظام دموکراسی در آن‌ها نهادینه شده، برگزاری انتخابات فرصت گران‌بهایی برای بهبود اوضاع اقتصادی، سیاسی و اجتماعی این کشورها به شمار می‌رود. شهروندان در پرتو رقابت‌های انتخاباتی، فرصت می‌یابند برای اداره کشور نمایندگانی را برگزینند که دیدگاه‌های آنان را راه‌گشای پیشرفت اقتصادی و اجتماعی کشور می‌دانند. مسئله مشارکت سیاسی در جوامع بشری، یک مسئله عام و فراگیر است و کمتر روزی را می‌توان یافت که در رسانه‌های جمعی، مطبوعات و حتی گفتگوهای روزمره حرفی از حقوق بشر و مشارکت مردم در سرنوشت دولت‌ها در میان نباشد. در ایران نیز به‌ویژه پس از انقلاب اسلامی مشارکت سیاسی به‌خصوص رفتار رأی‌دهی، از توجه شایانی برخوردار گردید. در ساختار سیاسی و حقوقی ایران در قالب اصول قانون اساسی و همچنین قوانین حوزه حقوق عمومی در بخش‌های مختلف ابزارهای تحقق مشارکت سیاسی با محدودیت‌هایی پذیرفته شده است؛ و قانون اساسی جمهوری اسلامی به‌عنوان اصلی‌ترین سند تضمین حقوق و آزادی‌ها به‌طور صریح یا ضمنی نقش مشارکت سیاسی مردم را به‌عنوان یک حق برای آن‌ها برمی‌شمرد و حدود آن را تعیین می‌کند و شرکت در همه‌پرسی‌ها را تجلی حضور و مشارکت سیاسی عموم مردم از جمله همه اقلیت‌ها و قومیت‌ها در امر اداره حکومت، مشارکت در پیشبرد امور کشور است و مشارکت در انتخابات و رأی دادن از مؤلفه‌های اساسی رفتار سیاسی شهروندان محسوب می‌شود. شاید بتوان مهم‌ترین مؤلفه یک حکومت دموکراتیک را برگزاری انتخابات آزاد با مشارکت بالای مردم دانست و این موجب گردیده است همواره حکومت‌ها به دنبال اقناع‌سازی ملت خود در جهت شرکت کردن در یک انتخابات آزاد باشند در چهاردهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری ایران نیز نامزدهای انتخاباتی بایان و تکرار مؤلفه‌های گوناگون به دنبال تأکید بر برگزاری یک انتخابات آزاد بودند که مردم با حضور خود در تعیین سرنوشت خود مشارکت خواهند داشت اما چند کلمه و جمله در میان ۶ نامزد یکسان بود است که شامل: انتخابات آزاد، شرکت در انتخابات موجب افزایش قدرت ملی، اهمیت حضور مردم در انتخابات، انتخابات به‌عنوان حق شهروندی بوده است. در واقع این افراد بایان موارد مذکور در پی افزایش مشارکت در انتخابات و همچنین ایجاد مشروعیت برای حکومت و دولت بوده‌اند.

ث-تحلیل یافته‌های پژوهش

این مقاله تلاشی برای شناسایی مؤلفه‌های توسعه سیاسی در مناظرات چهاردهمین دوره ریاست جمهوری بوده است و یافته‌های پژوهش نشان از آن دارد که ۳ مؤلفه ساختار سیاسی دموکراتیک و احزاب سیاسی، جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی، مشارکت سیاسی و انتخابات آزاد در متن سخنرانی‌های نامزدهای این دوره از انتخابات قابل مشاهده است و بیشترین اشاره در این مناظرات به ساختار سیاسی دموکراتیک و احزاب سیاسی با ۴۳ تکرار می‌باشد و پس از آن جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی با ۴۱ تکرار و مشارکت سیاسی و انتخابات آزاد با ۲۵ تکرار قرار دارند.

شکل شماره ۶- فراوانی مقوله‌ها

(منبع: نگارندگان)

همچنین مقوله‌های استخراج‌شده نشان‌می‌دهد که بیشترین فراوانی در استفاده از مقوله توسعه سیاسی در بین نامزدهای این دوره به آقای پزشکیان با ۲۴ بار تکرار و فراوانی (۰/۲۲) تعلق دارد و پس‌از آن آقای قالیباف با ۲۲ تکرار و فراوانی (۰/۱۸)، آقای زاکانی با ۱۹ تکرار و فراوانی (۰/۱۷/۴۳)، آقای پورمحمدی با ۱۸ تکرار و فراوانی (۰/۱۶/۵۱)، آقای قاضی‌زاده هاشمی با ۱۷ تکرار و فراوانی (۰/۱۵/۵۹) و سرانجام آقای جلیلی با ۹ تکرار و فراوانی (۰/۸/۲۵) قرار دارند.

شکل شماره ۷- فراوانی نهایی استفاده ۶ نامزد انتخاباتی از مؤلفه‌های توسعه سیاسی

(منبع: نگارندگان)

از یک بعد دیگر نیز باید به تجزیه و تحلیل داده‌های موجود پرداخت که در ادامه بیان خواهد شد: در بخش ساختار سیاسی و دموکراتیک یک سری مقوله‌ها بین هر ۶ نامزد یکشان بوده است از جمله آن می‌توان به عدالت محوری و دسترسی عادلانه به خدمات، اجماع جهانی و گفت‌وگو واحد، حل اختلافات داخلی، اصلاح ارتباط با جهان اشاره کرد که در مجموع نامزدها ۱۶ بار به این ۳ مقوله اشاره کرده‌اند.

در بخش جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی نیز شاهد تکرار یک سری مقوله‌ها از سوی کاندیدها هستیم که از جمله آن این موارد است: مردم‌داری و توجه به نقش مردم در جامعه، نقش زن در ایجاد تحول در جامعه، وفاق ملی، آموزش عمومی، آزادی بیان و انتشار آزاد اطلاعات که در مجموع نامزدها ۲۹ بار به این ۵ مقوله اشاره کرده‌اند.

در بخش مشارکت سیاسی و انتخابات آزاد نیز به مشترکاتی میان هر ۶ نامزد انتخاباتی می‌رسیم که شامل این موارد است: انتخابات آزاد و قدرت مردم در انتخاب مسئولان، مشارکت گروه‌های مختلف در انتخابات، دعوت مردم به مشارکت در انتخابات، حل شکاف میان مردم و دولت که در مجموع کاندیدهای انتخابات ۲۴ بار به این ۴ مقوله پرداخته‌اند.

همگی این موارد نشان از آن دارد که با وجود آن که اختلاف میان نامزدهای انتخاباتی و حزب گروه‌های آن‌ها زیاد است اما امر توسعه سیاسی یک مقوله و هدفی است که میان تمامی آن‌ها مشترک بوده است و هر یک تلاش کرده است که در مناظره‌های انتخاباتی به امر توسعه سیاسی و مؤلفه‌های آن توجه لازم را مبذول دارد و این از اهمیت بالای این مقوله در حرکت رو به رشد جامعه خواهد داشت. این نتیجه‌گیری بر اساس تحلیل محتوای کمی سخنان نامزدها در طول پنج مناظره تلویزیونی به دست آمده است. داده‌ها نشان می‌دهند که با وجود اختلاف نظر میان نامزدهای انتخاباتی و گروه‌های حزبی آن‌ها، موضوع توسعه سیاسی و مؤلفه‌های مرتبط با آن به صورت یکسان و پرتکرار توسط همه نامزدها مورد توجه قرار گرفته است.

یافته‌ها به‌طور خاص نشان می‌دهند:

تکرار بالا و مشترک مقوله‌ها: مجموع مقوله‌های مربوط به توسعه سیاسی ۱۰۹ بار در طول مناظره‌ها تکرار شده است.

اشتراکات در مقوله‌ها: تحلیل نشان می‌دهد که هر شش نامزد، کلمات و جملات مشترکی را به‌کار برده‌اند که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به توسعه سیاسی اشاره دارد. به‌عنوان مثال، در بخش

ساختار سیاسی و دموکراتیک، کلماتی مانند «عدالت‌محوری» و «ارتباط با جهان»، در بخش جامعه مدنی و فرهنگ سیاسی مدنی، مقوله‌هایی مانند «وفاق ملی» و «آزادی بیان» و در بخش مشارکت سیاسی و انتخابات آزاد، مفاهیمی مانند «اهمیت حضور مردم در انتخابات» و «انتخابات آزاد» به صورت مشترک توسط نامزدها تکرار شده است.

این موارد پرتکرار نشان‌دهنده آن است که نامزدها با آگاهی کامل از اهمیت این مفاهیم برای مردم، از آن‌ها برای جلب توجه و افزایش مشارکت استفاده کرده‌اند؛ بنابراین، این فرکانس بالای تکرار و اشتراک در واژگان، نشان‌دهنده این است که توسعه سیاسی یک مقوله و هدفی مشترک برای همه نامزدها بوده است. این امر بر اهمیت بالای این مقوله در پیشبرد جامعه تأکید دارد؛ که حال با توجه به یافته‌های پژوهش و تأکید مشترک همه نامزدها بر مؤلفه‌های توسعه سیاسی، مهم‌ترین توصیه به رئیس‌جمهور منتخب (آقای پزشکیان) این است که با بهره‌گیری از تمامی نظرات و رویکردهای مطرح‌شده در مناظرات، به توسعه سیاسی که «شاه‌کلید توسعه در سایر ابعاد» است، بپردازد. همان‌طور که در پژوهش حاضر مشخص شد، مقوله‌هایی مانند عدالت‌محوری، وفاق ملی، آزادی بیان، توجه به نقش زنان و مشارکت مردم در انتخابات، دغدغه‌های مشترک تمام نامزدها بوده‌اند. از آنجاکه شعار آقای پزشکیان نیز «وفاق ملی» است، توصیه می‌شود با استفاده از رویکردی فرا حزبی و فرا جناحی، زمینه عملیاتی سازی این نظرات را فراهم کنند. این امر می‌تواند با استفاده از کارشناسان برجسته به‌دوراز نگاه جناحی، ایجاد اجماع سازی در داخل و بین قوای مختلف، سازمان‌دهی نهادهای مردمی و تسهیل ارتباط و تعامل با جهان صورت گیرد. این رویکرد نه تنها به ترمیم شکاف‌های اجتماعی و سیاسی کمک می‌کند، بلکه به افزایش مشروعیت و کارآمدی دولت نیز منجر خواهد شد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف تحلیل محتوای کمی مناظرات تلویزیونی چهاردهمین دوره ریاست‌جمهوری ایران، به منظور شناسایی جایگاه و مؤلفه‌های توسعه سیاسی در گفتمان نامزدها انجام پذیرفت. فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه توسعه سیاسی یکی از موارد مورد تأکید نامزدها است، به‌طور کامل مورد تأیید قرار گرفت. تحلیل‌های کمی نشان داد که مقوله‌های مرتبط با توسعه سیاسی در مجموع ۱۰۹ بار در طول پنج مناظره تکرار گردیده است. این حجم از فراوانی، خود به‌تنهایی گویای اهمیت و جایگاه

ویژه این مفهوم در عرصه سیاست ایران و نزد نامزدهای انتخاباتی است. یافته‌های پژوهش، بر اساس چارچوب مفهومی ارائه‌شده، سه مقوله اصلی را به ترتیب بیشترین فراوانی مشخص نمود:

مقوله ساختار سیاسی دموکراتیک و احزاب سیاسی با ۴۳ بار تکرار، بیشترین تمرکز نامزدها را به خود اختصاص داد.

پس از آن، مقوله جامعه مدنی پویا و فرهنگ سیاسی مدنی با ۴۱ بار تکرار، نشان‌دهنده توجه نامزدها به نهادهای اجتماعی و مشارکت مدنی بود.

درنهایت، مقوله مشارکت سیاسی و انتخابات آزاد با ۲۵ بار تکرار، بر اهمیت نقش مردم در تعیین سرنوشت خود تأکید داشت.

این یافته‌ها نشان می‌دهد که گفتمان توسعه سیاسی، نه تنها یک مفهوم انتزاعی، بلکه به یک شاه‌کلید گفتمانی برای نامزدهای انتخاباتی تبدیل شده است. در واقع، نامزدها با آگاهی از این امر که توسعه سیاسی، شرط ضروری برای پیشرفت در سایر ابعاد (از جمله اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی) است، از این واژگان برای اقناع مخاطبان بهره برده‌اند. تکرار واژه‌های مشترک میان نامزدها، از جمله عدالت‌محوری، وفاق ملی و آزادی بیان، حاکی از وجود یک هدف مشترک در جهت پاسخگویی به مطالبات کلیدی مردم است. این امر می‌تواند به دولت منتخب کمک کند تا با ایجاد وفاق ملی، از تمامی ظرفیت‌ها و نظرات برای پیشبرد توسعه بهره ببرد. در نتیجه، پژوهش حاضر نه تنها به بررسی کمی جایگاه توسعه سیاسی در مناظرات پرداخت، بلکه نشان داد که این مفهوم، فراتر از یک شعار انتخاباتی، به بخشی جدایی‌ناپذیر از روایتگری و گفتمان سیاسی در ایران تبدیل شده است. برای پژوهش‌های آتی، پیشنهاد می‌شود که با بهره‌گیری از روش‌های کیفی، به تحلیل گفتمان‌های مطرح شده پرداخته و لایه‌های پنهان معنایی این مفاهیم در سخنان هر یک از نامزدها مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

الف-منابع فارسی

- آذر شب، محمدتقی و آسوده، رضا. (۱۳۹۸). جایگاه جامعه مدنی در توسعه سیاسی. فصلنامه راهبرد سیاسی، ۳(۸)، ۹۱-۱۰۵. 20.1001.1.25884565.1398.3.8.4.9

- بشیر، حسن واحسانی فر، علی. (۱۴۰۱). تحلیل گفتمان مناظره تلویزیونی در انتخابات دهم ریاست جمهوری اسلامی ایران (خرداد ۱۳۸۸). *رهپویه ارتباطات و فرهنگ*، ۱(۳)، ۷-۱۹.
10.22034/rcc.2022.253271
- خانیکی، هادی و لطفی کیوان. (۱۳۹۹). امواج سیاسی برآمده از مناظره‌های یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران: مطالعه اخبار مطبوعات در بازه زمانی دهم تا بیست و چهارم خردادماه ۱۳۹۲. *فصلنامه علمی مطالعات فرهنگ-ارتباطات*، ۲۳(۵۷)، ۱۱۹-۱۴۸.
10.22083/jccs.2020.235290.3108
- جمشیدی‌ها، غلامرضا و قربی، سید محمدجواد. (۱۴۰۲). تحلیلی محتوای کمی منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سند مؤلفه‌های هویت ملی ایرانیان. *فصلنامه راهبرد اجتماعی*، ۲(۱)، ۳۳۷-۳۷۲.
10.22034/scs.2023.314962.1387
- رهرو، حمیدرضا، جلیلی، پیمان و عظیمی فرد، فاطمه. (۱۴۰۱). تحلیل گفتمان انتقادی مناظره اقتصادی دو نامزد سیزدهمین دور ۹ انتخابات ریاست جمهوری (رئیس، همتی). *فصلنامه علمی رسانه‌های دیداری و شنیداری*، ۱۶(۳)، ۶۹-۱۰۲.
10.22085/javm.2022.336076.1917
- شریفی، سید مهدی، فرجیان، محمد مهدی، دیانی، میکائیل و سلمانی‌زاده، شمس. (۱۳۹۴). تأثیر مناظره‌های تلویزیونی به‌عنوان یک روش تبلیغاتی بر شکل‌دهی به نظر رأی‌دهندگان در انتخابات ریاست جمهوری سال ۹۲ (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه‌های ایران). *فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی*، ۲۲(۳)، ۵۳-۶۷.
<https://doi.org/10.22082/cr.2015.15665.67-53>
- عالم، عبدالرحمن و نوری اصل، احد. (۱۳۹۸). حقوق نهادین شهروندی و مشارکت سیاسی (راه جویی توسعه سیاسی). *فصلنامه سیاست*، ۴۹(۱)، ۱۲۷-۱۴۵.
https://jppq.ut.ac.ir/article_70950.html
- عباس زاده مرزبالی، مجید. (۱۳۹۹). نگاهی به مفهوم توسعه و بعد سیاسی آن. *دانش تفسیر سیاسی*، ۲(۴)، ۱-۳۱.
- قائدی، محمدرضا و گلشنی، علیرضا. (۱۳۹۵). روش تحلیل محتوا، از کمی گرایی تا کیفی گرایی. *مجله روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۷(۲۳)، ۵۷-۸۲.
20.1001.1.22285516.1395.7.23.4.4

- کاظمی، حجت و نظامی، مریم. (۱۳۹۹). روندهای کلان منطقه‌ای و چشم‌انداز توسعه در خاورمیانه. *مجله جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام*، ۸(۱)، ۱۰۵-۱۳۰. [10.22070/iws.2020.4019.1718](https://doi.org/10.22070/iws.2020.4019.1718)
- گل محمدی، احمد، دین پرست، فائزه و کلاته، فرزانه. (۱۴۰۱). توسعه سیاسی و نهادمندی قدرت سیاسی؛ ارائه الگویی نوین برای سنجش توسعه سیاسی. *پژوهشنامه علوم سیاسی*، ۱۷(۲)، ۱۶۳-۲۰۶. <https://www.magiran.com/p2474728>
- محمدی، کریم، راد فر، مجید و حضرتی صومعه، زهرا. (۱۴۰۲). ارائه الگوی بر اساس نظریه مشارکت به منظور نیل به شاخص‌های توسعه سیاسی پس از انقلاب اسلامی ایران. *جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام*، ۱۱(۲)، ۸۷-۱۱۰. <https://doi.org/10.22070/iws.2025.18556.2339>
- یعقوبی، علی، خرازی آذر، زهرا و دلاور، علی. (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کیفی مناظره‌های تلویزیونی انتخابات یازدهم ریاست جمهوری از منظر توسعه سیاسی. *فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل*، ۹(۳)، ۲۳۹-۲۷۲. <https://www.magiran.com/p2616609>

ب-منابع اینترنتی

- برنا. (۱۴۰۳). متن کامل سخنان ۶ نامزد انتخابات ریاست جمهوری در مناظره سوم. بازیابی شده ۲۰ شهریور ۱۴۰۳. در قابل دسترس در: <https://borna.news/fa/news/2108499>
- خبرگزاری میزان. (۱۴۰۳). متن کامل چهارمین مناظره انتخابات ریاست جمهوری. بازیابی شده ۲۰ شهریور ۱۴۰۳. قابل دسترس در: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4779799>
- خبرگزاری میزان. (۱۴۰۳). متن کامل اولین مناظره انتخابات ریاست جمهوری. بازیابی شده ۲۰ شهریور ۱۴۰۳. قابل دسترس در: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4778552>
- خبرگزاری میزان. (۱۴۰۳). متن کامل آخرین مناظره انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۳. بازیابی شده ۲۰ شهریور ۱۴۰۳. قابل دسترس در: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4780094>

- مشرق نیوز. (۱۴۰۳). مشروح کامل دومین مناظره انتخابات ۱۴۰۳. بازیابی شده ۲۰ شهریور ۱۴۰۳. قابل دسترس در: <https://www.mashreghnews.ir/news/1615719>

پ- منابع انگلیسی

- Abbaszadeh Marzbali, M. (2019). A look at the concept of development and its political dimension. *Science of Political Interpretation*, 2(4), 1-31. [In Persian]
- Alam, A., & Nouri Asl, A. (2019). Institutional rights of citizenship and political participation (seeking political development). *Journal of Politics*, 49(1), 127-145. https://jppq.ut.ac.ir/article_70950.html [In Persian].
- Azar Shab, M., & Vaasoudeh, R. (2020). The Position of Civil Society in Political Development. *Quarterly Journal of Political Strategy*, 3(8), 91-105. 20.1001.1.25884565.1398.3.8.4.9 [In Persian].
- Bashir, H., & Vaahsanifar, A. (2023). Discourse Analysis of Television Debate in the Tenth Presidential Elections of the Islamic Republic of Iran (June 2009). *Rahpooyeh of Communication and Culture*, 1(3), 7-19. 10.22034/rcc.2022.253271 [In Persian].
- Borna. (2025). *Full text of the speeches of the 6 presidential candidates in the third debate*. Retrieved 20 September 2025. Available at: <https://borna.news/fa/news/2108499> [In Persian].
- Diamond, L. (1994). Rethinking civil society: Toward democratic consolidation. *Journal of democracy*, 5(3), 4-17.
- Ghaedi, M., & Golshany, A. (2016). Content analysis method, from quantitative to qualitative. *Journal of Psychological Methods and Models*, 7(23), 57-82. 20.1001.1.22285516.1395.7.23.4.4 [In Persian].
- Golmohammadi, A., Dinparast, F., & Kalateh, F. (2023). Political development and institutionalization of political power; presenting a new model for measuring political development. *Journal of Political Sciences*, 17(2), 163-206. <https://www.magiran.com/p2474728> [In Persian].

- Jamshidiha, G., & Ghorbi, M. (2024). Quantitative content analysis of the soft power resources of the Islamic Republic of Iran in the document of Iranian national identity components. *Quarterly Journal of Social Strategy*, 2(1), 337-372. 10.22034/scs.2023.314962.1387 [In Persian].
- Kazemi, H., & Nezami, M. (2016). Regional macro trends and development prospects in the Middle East. *Journal of Political Sociology of the Islamic World*, 8(1), 105-130. 10.22070/iws.2020.4019.1718 [In Persian].
- Khaniki, H., & Lotfi, K. (2021). Political Waves Emerging from the Debates of the Eleventh Iranian Presidential Elections: A Study of Press News from the Period of June 10 to 24, 2020. *Quarterly Journal of Culture-Communication Studies*, 23(57), 119-148. 10.22083/jccs.2020.235290.3108 [In Persian].
- Mashregh News. (2025). *Full description of the second election debate 1403*. Retrieved 20 September 2025. Available at: <https://www.mashreghnews.ir/news/1615719>
- Mizan News Agency. (2025). *Full text of the first presidential debate*. Retrieved 20 September 2025. Available at: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4778552> [In Persian].
- Mizan News Agency. (2025). *Full text of the fourth presidential debate*. Retrieved 20 September 2025. Available at: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4779799> [In Persian].
- Mizan News Agency. (2025). *Full text of the last presidential election debate 1403*. Retrieved 20 September 2025. Available at: <https://www.mizanonline.ir/fa/news/4780094> [In Persian].
- Mohammadi, K., Radfar, M., & Hazrat-e-Somaeh, Z. (2024). Presenting a model based on the theory of participation in order to achieve political development indicators after the Islamic Revolution of Iran. *Political Sociology of the Islamic World*, 11 (2), 87-110. <https://doi.org/10.22070/iws.2025.18556.2339> [In Persian].
- Rahro, H., Jabali, P., & Azimifard, F. (2023). Critical discourse analysis of the economic debate of two candidates in the thirteenth round of the 9th presidential elections (Raisi, Hemmati). *Quarterly Journal of Audiovisual Media*, 16(3), 69-102. 10.22085/javm.2022.336076.1917 [In Persian].

- Sharifi, M., Farajian, M., Diani, M., & Salmanizadeh, Sh. (2015). The effect of television debates as a propaganda method on shaping voters' opinions in the 2013 presidential elections (Case study: Iranian university students). *Journal of Communication Research*, 22(3), 53-67. <https://doi.org/10.22082/cr.2015.15665> [In Persian].

- Yaghubi, A., Kharrazi Azar, Z., & Delavar, A. (2020). Qualitative content analysis of the television debates of the 11th presidential elections from the perspective of political development. *Quarterly Journal of International Relations Research*, 9(3), 239-272. <https://www.magiran.com/p2616609> [In Persian].